

уменьшенного на величину порога индексации.

24 мая 2000 г. Президент Украины издал Указ "Об основных направлениях социальной политики на период до 2004 года". Этим Указом предусматривается решение проблем народонаселения, улучшение трудовых отношений, реформирование системы социального обеспечения, защиту граждан как потребителей, гуманитарных вопросов, в частности, образования, здоровья, культуры и т.п.

Весьма важен и тот факт, что Парламент Украины в мае 2000 года обязал Кабинет Министров Украины представлять ежеквартальный отчет о прогрессе относительно осуществления платежей и уменьшения задолженностей по заработной плате, пенсиям, другим социальным выплатам, а также финансированию социально-бытового и материального обеспечения инвалидов.

13 мая 2000 г. Кабинет Министров Украины принял Постановление "О дополнительных мерах по погашению в 2000г. задолженностей по социальным выплатам из бюджетов всех уровней". Почти 102,7 млн. грн. предполагается

выделить в течение 2000 г. бюджетным организациям для уменьшения задолженности по заработной плате, денежного обеспечения пенсий, стипендий и других социальных выплат.

Все это свидетельствует о взаимосвязи экономических и социальных процессов, их важности как условия положительной динамики в обществе. А последняя может быть следствием успешной реализации социальных программ и правительственных ориентиров.

Список литературы

1. Омелянович Л.А., Сорока И.В. Макроэкономика Украины. в 2-х томах. - К.: КИТИС, 1999 г., 450 с.
2. Рубинштейн С.Л. Человек и мир. - М.: Наука, 1997 г. 191 с.
3. Донецкая область в 1999 г. Статистический сборник. - Донецк: Облстат, 2000 г. - 318 с.
4. Україна: поступ у ХХІ століття. Стратегія економічної та соціальної політики на 2000-2004 рр. - послання Президента України до Верховної Ради України 2000 рік // Урядовий кур'єр. - 2000 р. - №16.

В.І. ЩЕЛКУНОВ, *Перший віце-президент УСПП, д. е. н.,
Заслужений економіст України;*

С.В. БАБАК, *директор департаменту з питань підприємства УСПП*

ПОЗИТИВНИЙ ВПЛИВ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Іноземні інвестиції позитивно впливають на економіку країни-реципієнта. Таку думку висловлює більшість економістів. Але яким чином і за яких умов? Спробуємо розглянути 5 основних позитивних наслідків здійснення іноземних інвестицій, на які найчастіше наголошують суб'єкти інвестиційного ринку.

1. Іноземні інвестиції сприяють збільшенню обсягів виробництва

Підвищення продуктивності праці, передача сучасних технологій і введення нових виробничих потужностей, які є результатом іноземних інвестицій, ве-

дуть до збільшення обсягів та підвищення якості виробництва продукції і надання послуг. Іноземні інвестори зазвичай намагаються реалізувати найменш капіталомісткі проекти, досягаючи істотного збільшення обсягів виробництва по відношенню до розміру інвестицій.

Рівень зростання виробництва внаслідок здійснення іноземних інвестицій залежить від рівня присутності інвесторів на ринку і тому розрізняється по галузях економіки. Крім того, внаслідок приватизації, структура іноземних інвестицій по галузях постійно змінюється, тобто змінюється їх вплив на обсяги виробництва даної галузі. При цьому навіть посередні інвестиції (купівля невеликих пакетів акцій) можуть привести до значного зростання виробництва, оскільки іноземні інвестори намагаються якомога ефективніше контролювати свої інтереси.

Цілком зрозуміло, що збільшення випуску продукції найбільш помітно, коли іноземні інвестиції направлені на фінансування капітальних витрат. Однак, це збільшення можливе і у разі навіть дуже невеликих за обсягами інвестицій. Власне, в цьому випадку, за своєю економічною природою, зростання обсягів виробництва викликане не інвестиціями як такими, а скоріше певними змінами в менеджменті. Теоретично, потенціал такого зростання дуже великий. Більш ефективна організація виробництва, більш інтенсивна та продуктивна робота, введення нових технологій (в тому числі і технологій управління) і інші подібні чинники можуть привести до значного підвищення обсягів та якості виробництва. Звичайно, продуктивність праці може значно зрости і внаслідок збільшення тривалості робочого часу (наприклад, при переході на багатозмінний робочий день), але на практиці така можливість часто обмежена через нестачу кваліфікованого

персоналу, складність впровадження нових методів організації праці, певні законодавчі обмеження тощо.

Зростання обсягів виробництва внаслідок здійснення іноземних інвестицій набуває особливого значення в умовах економічної кризи. Інвестиційна діяльність взагалі, і іноземна зокрема, викликає ефект мультиплікатора відносно економічного зростання. Однак при здійсненні іноземних інвестицій цей механізм діє інакше, ніж при здійсненні внутрішніх, коли важливе значення має купівля обладнання місцевого виробництва. У першому випадку обладнання звичайно імпортується, але, в результаті, виробництво вимагає істотного збільшення випуску продукції місцевими постачальниками, тобто стимулює зростання обсягів виробництва і в суміжних галузях промисловості.

Таким чином, іноземні інвестиції сприяють загальному оздоровленню економіки країни-реципієнта через їх позитивний вплив на обсяги виробництва власних підприємств та підприємств суміжних галузей.

2. Іноземні інвестиції позитивно впливають на платіжний баланс

Існує три основні шляхи поліпшення платіжного балансу внаслідок іноземних інвестицій: збільшення експорту, економія імпорту, а також заміщення імпорту.

Частина продукції підприємств з іноземними інвестиціями прямує на експорт. Таким підприємствам простіше розширити експорт, ніж іншим місцевим виробникам, тому що їх продукція наближається за якістю до товарів, які виробляються в розвинених країнах, де дуже помітну роль грають упаковка, дизайн і відповідність світовим стандартам. Іншими конкурентними перевагами є розгалужені іноземні зв'язки інвестора, доступ до дилерської і сервісної мережі за кордоном, що є вкрай важливим при експорті споживчих товарів.

Очікування економії імпорту базується на тому, що у разі прямих інвестицій значна їх частина поступає у вигляді обладнання і сировини, при цьому витрати на їх закупку несе іноземний інвестор. Іноземні інвестори, як правило, входять на ринок країни-реципієнта не з найсучаснішими товарами та послугами, а з тими, що вже пройшли апробацію ринками розвинених країн і не виробляються на місцевому ринку, тобто імпортуються. Таким чином, в коротко-та середньостроковій перспективі такі інвестиції призводять до скорочення імпорту аналогічних товарів та послуг, при чому це скорочення прямо пропорційне обсягам інвестицій: більше інвестицій - більше обсяги виробництва - менше імпорту (або більше експорту).

Оскільки іноземний капітал часто інвестується в галузі, де місцеве виробництво невелике і попит задовольняється здебільшого за рахунок імпорту, то в довгостроковій перспективі це може привести до повного заміщення імпорту певних товарів або послуг.

3. Іноземні інвестиції сприяють підвищенню конкуренції

Якщо розглядати вплив іноземних інвестицій на загальний економічний клімат країни-реципієнта, то слід зазначити, що іноземні інвестиції створюють додаткову ринкову конкуренцію. В Україні існує дуже високий рівень концентрації виробництва в багатьох галузях. В таких умовах підприємства з іноземними інвестиціями можуть активізувати конкуренцію, використовуючи свої певні переваги: більш високу продуктивність праці, ефективний менеджмент та маркетинг, сучасні технології тощо. Активна конкуренція є одним з чинників, які сприяють зменшенню загального рівня виробничих витрат. Поява на ринку продукції підприємств з іноземними інвестиціями вимагає від місцевих ви-

робників здійснення технологічної і організаційної модернізації. Таким чином можна зазначити, що іноземні інвестиції сприяють розвитку ефективного ринкового середовища та є одним з чинників, які стимулюють іноваційний розвиток економіки.

4. Іноземні інвестиції сприяють збільшенню зайнятості

Часто одним з позитивних наслідків здійснення іноземних інвестицій називають збільшення зайнятості. Однак, насправді складно точно визначити чистий ефект впливу інвестицій на зайнятість. Наприклад, завдяки будівництву нових фабрик підприємствами з іноземними інвестиціями створюються нові робочі місця, однак модернізація існуючих виробництв часто приводить до звільнення працюючих. Уряди країн з перехідною економікою намагаються залучити інвесторів до створення нових робочих місць, але їх дії поки що не призвели до стабільних позитивних результатів. Одним з можливих шляхів в цьому напрямку є продаж державних підприємств з умовою підтримки рівня зайнятості на протязі декількох років після їх приватизації.

5. Іноземні інвестиції сприяють технологічному розвитку

Чи не найважливішу роль в модернізації суспільства та економіки країни на теперішньому етапі світового розвитку відіграють технології. Існує теза, і вона активно підтримується українським урядом, що разом з іноземними інвестиціями до нас прийдуть і новітні технології. Це не зовсім так. Частка нематеріальних активів, до яких відносяться в тому числі і технології, в загальному обсязі інвестицій в Україну станом на 1.01.2001 складає менше 1%. Тобто, іноземні інвестиції можуть сприяти технологічному розвитку країни, але не завжди сприяють.

Безсумнівно, іноземні інвестори в своїх власних інтересах впроваджують нові технології. Але в більшості випадків ці технології, хоч і вважаються досить сучасними і конкурентоздатними на світовому ринку, все ж не є новітніми досягненнями науки і техніки. Іноземні інвестори передають технології, вже апробовані на підприємствах їх країн і які є можливість замінити на більш сучасні. Що отримує країна-реципієнт завдяки таким технологіям? Все, окрім технологічного розвитку. Продукція, вироблена з використанням цих технологій, може направлятися лише на внутрішній ринок, тому що на зовнішніх (крім ринків ще менш розвинених країн) вона буде неконкурентоспроможною саме через застарілість технологій. Внутрішній ринок виграє, але лише в короткостроковій перспективі, тому що стає залежним від імпорту технологій, на розробку яких власних ресурсів не вистачає.

Іноземні інвестори в своїх власних інтересах впроваджують сучасні методи організації праці та управління на підприємствах, якими вони повністю або частково володіють. Це сприяє підвищенню продуктивності праці, що в свою чергу забезпечує власникам більші прибутки, незважаючи на те, що оплата праці на підприємствах з іноземними інвестиціями звичайно вище, ніж на державних. Через використання нових технологій менеджменту, не тільки звичайні працівники, але і менеджери вчаться працювати більш ефективно, і досвід роботи, нехай що навіть зустрічає

деякий опір при впровадженні, може використовуватися на місцевих виробництвах для підвищення ефективності управління ними.

Звичайно, передача технологій сприяє технологічному розвитку, але це не виключає необхідності здійснення власних досліджень і розробок. І хоч економічна криза не дозволяє витратити значні кошти на науку, світовий досвід показує, що імпорт існуючих технологій є дешевшим лише в короткостроковій перспективі, тоді як в довгостроковій перспективі це призводить до залежності економіки від імпортованих технологій та втрати потенційних прибутків від продажу власних технологій. У зв'язку з цим очікування іноземних інвестицій не повинно привести до занепаду власної науки. Для держави більш корисним є спрямування іноземних інвестицій на фінансування дослідницьких та конструкторських розробок. Від цього виграють як інвестори, так і держава.

Таким чином, можна зазначити, що позитивний вплив іноземних інвестицій на економіку країни-реципієнта досягається шляхом правильного їх спрямування та ефективного використання. Для цього державна політика залучення інвестицій повинна бути зорієнтована на зміцнення конкурентоспроможності національної економіки та технологічний розвиток, навіть якщо в короткостроковій перспективі це не принесе відчутних результатів.